

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående åtgärder för ökad användning av flis såsom bränsle.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 67 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 94 av herr *Hedin m. fl.*, har yrkats att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa *dels* att statliga och kommunala inrättningar rekommenderas att, där så lämpligen ske kan, övergå till fliseldning, *dels* att de som på nuvarande grunder har möjlighet anlita jordbrukets maskinlänefond jämväl ur denna fond må erhålla lån för anskaffande av flishuggningsmaskiner, *dels* att industrigarantilänefonden må tagas i anspråk för nödvändiga investeringar vid övergång till fliseldning av dem som i övrigt får anlita denna fond, *dels* att kostnader för investeringar vid övergång till fliseldning må räknas som avdragsgilla vid inkomsttaxering.

I den till utskottet likaledes hänvisade motionen I: 369 har herrar *Mattsson* och *Jonasson* hemställt, att riksdagen måtte besluta *dels* att i princip uttala sig för åtgärder till främjande av ökad användning av flisbränsle, *dels* att till om- och nybyggnad av eldstäder för fliseldning statsbidrag må utgå med 25 procent av kostnaderna, *dels* att statliga kreditgarantier må lämnas för lån till sagda ändamål intill ett belopp av 2 000 000 kr. för budgetåret 1958/59 och intill ett belopp av 5 000 000 kr. för budgetåret 1959/60, att uppföras under nionde huvudtiteln.

Vidare har i de likaledes till utskottet hänvisade motionerna I: 370 av herr *Svedberg, Erik, m. fl.* samt II: 444 av herr *Asp m. fl.* yrkats, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att statliga och statsunderstödda myndigheter och institutioner måtte anmodas undersöka möjligheterna att, där tekniska och ekonomiska förutsättningar föreligger, införa fliseldning i av dem disponerade byggnader samt att därest undersökningarna så motiverar föranstalta om eldning med dylikt bränsle.

Slutligen har i motionen II: 445 av herrar *Brandt* i *Sätilla* och *Elmwall*, vilken motion ävenså hänskjutits till utskottet, hemställts, att riksdagen måtte

A. i princip uttala sig för åtgärder under en femårsperiod till främjande av ökad användning av flisbränsle i enlighet med i motionen anförda riktlinjer,

B. medgiva att statsgaranti för lån till ombyggnad av eldstäder för fliseldning samt till inköp av flishuggningsmaskiner och uppförande av buffertlagerhus enligt i motionen anförda grunder må beviljas 1) under bud-

getåret 1958/59 intill ett belopp av 2 000 000 kronor, samt 2) under budgetåret 1959/60 intill ett belopp av 11 000 000 kronor,

anvisa till ombyggnad av eldstäder för fliseldning vid statliga anläggningar 1) å tilläggsstat å kapitalbudgeten för 1958/59 ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor samt 2) å kapitalbudgeten för 1959/60 ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor,

medgiva att till rabattering av priset på bränsleflis enligt i motionen anförda grunder från det under femte huvudtiteln upptagna anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. under nionde huvudtiteln må disponeras 1) för budgetåret 1958/59 200 000 kronor samt 2) för budgetåret 1959/60 4 500 000 kronor, samt

medgiva att till täckande av kostnadsfördyringar vid fliseldning i statliga anläggningar från förenämnda anslag till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. må disponeras 1) 50 000 kronor för budgetåret 1958/59 samt 2) 200 000 kronor för budgetåret 1959/60,

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla 1) att Kungl. Maj:t måtte vidtaga för främjande av ökad användning av bränsleflis under 1959 och 1960 erforderliga åtgärder enligt motionens syfte, 2) att Kungl. Maj:t på grundval av pågående undersökningar snarast möjligt måtte framlägga förslag angående den fortsatta utbyggnaden av fliseldningen i enlighet med i motionen förordade femårsprogram, samt 3) att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte pröva möjligheterna att intensifiera forskningen rörande utnyttjande av klenvirke och sågavfall som råvara vid industriell produktion i övrigt.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till motionerna II: 94, I: 369, II: 444 och II: 445.

Remissyttranden i anledning av motionerna har avgivits av skogsstyrelsen, domänstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelsen för skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund samt skattelagssakkunniga.

Skogsstyrelsen har i ett den 24 februari 1959 dagtecknat yttrande anfört följande.

Vad först beträffar tillgången på virke, som möjligen skulle kunna användas för framställning av bränsleflis, får skogsstyrelsen framhålla, att Södra Sveriges skogsindustriutredning i sitt betänkande *Klenvirke* (SOU 1954: 29) beräknat den årliga tillgången av klenvirke, som icke kan avsättas, till mellan 7 och 9 miljoner kubikmeter. Sedan nämnda beräkningar utfördes, har skogstillgångarna undergått vissa förändringar och industrien har utbyggt för användning av allt klenare virke. Trots detta torde de angivna kvantiteterna kunna läggas till grund för en överslagsvis bedömning av tillgångarna av sådant virke, som tekniskt skulle kunna användas för framställning av bränsleflis och som för närvarande icke kan utnyttjas inom industrien. Skogsstyrelsen är emellertid angelägen betona, att en annan fråga är i vilken utsträckning nämnda virkeskvantiteter skulle kunna ekono-

miskt utnyttjas för flisframställning. Här kommer in i bilden bland annat växtplatsens belägenhet i förhållande till transportleder, framför allt bilvägar, avstånd till konsumtionsort m. m.

Ur skogsvårdssynpunkt är det givetvis synnerligen angeläget, att man finner ekonomisk avsättning för klenvirket. Lyckas detta, skulle utförandet av tidiga, beståndsvårdande huggningar i hög grad underlättas. Även om på senare tid en ganska livlig verksamhet med dylika huggningar (röjningar) utvecklats, kan fortfarande påvisas en betydande eftersläpning. Detta har sin grund i, bland annat, svårigheterna att finansiera den investering, som en röjning innebär. Med hänsyn härtill vore det högeligen önskvärligt, om bränsleflis kunde säljas till ett pris, som täcker jämväl avverkningskostnaden. Däremot torde något rotvärde för klenvirket ej kunna ifrågakomma.

Avverkning och över huvud taget hantering av klenvirke är förhållandevis arbetskrävande, även om arbetet mekaniseras så långt ske kan. Det må i detta sammanhang framhållas, att skogsarbetet visat sig kunna i högre grad mekaniseras, när det gäller grövre virke. Klenvirket kräver, per volymsenhet räknat, större insats av manuell arbetskraft.

Med hänsyn till det senast anförda är det lyckligt, att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap kunnat utexperimentera särskilda tillvägagångssätt vid flisverkets avverkning och tillredning, som onödiggör vissa eljest ofrånkomliga arbetsmoment. Genom s. k. syrfällning av träden ernås tillräcklig uttorkning av virket utan barkning, och genom den s. k. helaträdmotoden, som innebär att trädet med vidhängande grenar framforslas till flistuggen och inmatas i denna, undviker man kvistning. Samtidigt utnyttjar man det höga bränslevärdet i grenveden m. m.

Trots de framsteg, som sålunda gjorts i vad det gäller minskning av arbetsåtgång för flisframställning, kräver avverkningen och transportererna tämligen stor insats av manuell arbetskraft. Detta förhållande kan givetvis utnyttjas, när det under arbetslöshetstider föreligger behov av ökad sysselsättning, men under normala tider och särskilt under perioder med överfull sysselsättning måste förhållandet betraktas som en olägenhet.

Handelsbalansen torde röna föga inverkan av fliseldning. Dels kommer den kvantitet importbränslen, som möjligen skulle kunna ersättas med flis, att vara ganska obetydlig i förhållande till den totala importkvantiteten, dels kommer fliseldningen att medföra ytterligare behov av drivmedel för upphuggning och transporter.

Fliseldningens betydelse ur beredskapssynpunkt torde vara odiskutabel. I händelse av avspärning måste vårt land lita till sina egna bränsletillgångar, och det är givetvis angeläget, att åtgärder vidtages för möjliggörande vid behov av en allmän och snabb övergång till eldning med träbränsle, d. v. s. i första hand flis. Då skogsstyrelsen inhämtat, att även riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, som särskilt sysslat med fliseidningsfrågan ur beredskapssynpunkt, anmodats att avge yttrande över motionerna, har emellertid styrelsen ej anledning att uppehålla sig vid detta spörsmål.

Såsom av det anförda framgår, synes fliseldningens betydelse för landet vara i hög grad beroende av de ekonomiska förutsättningarna för metoden på längre sikt. Ur synpunkten av beredskap i händelse av avspärning synes statliga stödåtgärder kunna ifrågakomma, oavsett om fliseldning under normala förhållanden är ekonomiskt försvarbar eller ej. I någon mån kan detta måhända också gälla vid arbetslöshet. Fliseldning kräver emellertid en viss organisation och lagerhållning. Vidare måste det kapital, som investeras i flistuggar, värmeanläggningar m. m., amorteras. Det ligger i sakens natur, att en sådan verksamhet inte kan hastigt igångsättas och inte

heller utan olägenhet tvärt avbrytas. Verksamheten kan inte lämpligen bedrivas endast en kortare tid. Först om man förutser en flerårig arbetslöshet, synes det tänkbart att insätta statliga stödåtgärder till gynnande av fliseldning utan hänsyn till metodens lönsamhet under normala förhållanden.

Ur skogsvårdssynpunkt kan andra statliga hjälpåtgärder knappast ifrågakomma än upplysning och möjligen stöd i någon form under verksamhetens begynnelsekedje, men även sådana åtgärder förutsätter, att fliseldningen är ekonomiskt försvarlig.

De ekonomiska förutsättningarna för fliseldning är ännu ej fullt klarlagda, och Kungl. Maj:t har nyligen anmodat domänstyrelsen att verkställa närmare utredning rörande fliseldningens lönsamhet. Denna utredning har ej slutförts, ej heller har de undersökningar slutredovisats, som riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap bedriver beträffande fliseldningens teknik m. m. Först när resultaten härav föreligger, synes det möjligt att bedöma lämpligheten av statliga stödåtgärder, dessas art och omfattning.

Med hänsyn till de nyttoverkningar en utökad fliseldning skulle kunna medföra för vårt land är det att hoppas, att resultaten av de nämnda undersökningarna kommer att te sig gynnsamma. Skulle så bli fallet, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta erforderliga åtgärder.

Domänstyrelsen har i ett yttrande den 6 februari 1959 uttalat sig sålunda.

Domänstyrelsen har sedan något år haft sin uppmärksamhet riktad på möjligheten att utnyttja avfall och klenvirke för bland annat tillverkning av flis till bränsle. Under hösten år 1958 har styrelsen företagit vissa preliminära undersökningar rörande såväl de tekniska förutsättningarna för övergång till fliseldning som lönsamheten härför sett ur skogsbrukets synpunkt.

Enligt vad styrelsen kunnat utröna synas de tekniska förutsättningarna för fliseldning vara i stort sett lösta, även om man sannolikt genom fortsatt forsknings- och försöksverksamhet torde kunna förbättra bland annat förekommande pannkonstruktioner, så att högre verkningsgrad kan erhållas vid fliseldning än vad som för närvarande är fallet.

Beträffande lönsamheten ur storskogsbrukets synvinkel har styrelsen vid sina bedömanden utgått ifrån, att domänverket vid eventuell tillverkning och försäljning av flis främst bör sikta på leverans av betydande kvantiteter till större förbrukare såsom militära anläggningar och andra statliga institutioner samt övriga allmänna inrättningar och likartade storförbrukare. Utförda preliminära beräkningar ha enligt styrelsens mening visat att leverans av flis, tillverkat av gallringsvirke till ovan nämnda större förbrukare, icke kan bli lönsam och ur domänstyrelsens synpunkt försvarbar, beroende på att denna kategori av förbrukare genom direkt import av fossila bränslen eller på annat sätt regelmässigt erhålla rabatter av en storleksordning, som icke har sin motsvarighet i den öppna marknaden.

I skrivelse den 20 januari 1959 har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anmodat domänstyrelsen att i samband med inom styrelsen pågående undersökningar rörande ett rationellt utnyttjande av klenvirke och avfall ur våra skogar verkställa närmare utredning rörande lönsamheten av fliseldning.

I anledning av vad sålunda anbefallts pågår nu inom styrelsen ytterligare undersökningar och utredningar.

Domänstyrelsen, som i frågan har kontakt med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, har ännu icke slutfört utredningsarbetet, men har för avsikt att söka redovisa det erhållna uppdraget under instundande mars månad.

Därefter har domänstyrelsen i en den 24 mars 1959 avgiven skrivelse, till vilken fogats en till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet samma dag ingiven skrivelse, anfört i huvudsak följande.

Av domänstyrelsens till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet denna dag avlätna skrivelse med begärd utredning framgår att fliseldningens möjligheter att ekonomiskt hävda sig gentemot importbränslen äro rätt begränsade. Styrelsen har därvid utgått från gängse pris-sättning för arbete och maskin användning. I den mån en företagare kan ha anledning räkna med andra priser påverkas givetvis lönsamheten. Så kan t. ex. ofta vara fallet inom det mindre skogsbruket, där arbetsförhållandena ofta kan antagas påverka förutsättningarna för fliseldning i gynnsam riktning.

Av nämnda skrivelse och utredning framgår vidare att den motivering som föreligger för subventionering av fliseldning icke är övertygande. Styrelsen finner därför ekonomiskt stöd åt fliseldning böra ifrågakomma endast för bekämpande av arbetslöshet som kan antagas bli långfristig, samt för viss försöksverksamhet. Statliga åtgärder torde i övrigt böra inriktas på utvecklingsarbeten och långsiktig, praktisk försöksdrift.

Motionerna I: 67 och II: 94

Motionerna tillstyrkes beträffande föreslagna lånemöjligheter ur jordbrukets maskinlänefond och industrigarantilänefonden men avstyrkes beträffande föreslagna avdragsmöjligheter vid inkomsttaxering.

Motion I: 369

Motionen avstyrkes.

Motionerna I: 370 och II: 444

Motionerna tillstyrkas

Motion II: 445

Motionen avstyrkes beträffande punkterna A och B samt C 1 och C 2, men tillstyrkes beträffande punkt C 3.

Arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit följande i ett den 13 februari 1959 avlåtet yttrande.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i utlåtande till Kungl. Maj:t den 7 november 1958 över 1955 års skogsvårdsutrednings betänkande framhållit betydelsen av att olika slag av skogsförbättringsarbeten finns tillgängliga för anvisning av arbetskraft när sysselsättningssvårigheter uppträder. Bland de åsyftade arbetena spelar gallringsarbeten en stor roll. Som framhålles i flera av motionerna kan det för dessa arbetens lönsamhet vara av stor betydelse om avsättning kan finnas för utfallet gallringsvirke i form av eldningsflis. Ur denna synpunkt synes det angeläget att gynnsamma förutsättningar för fliseldning åstadkommes. — Allmänna beredskapssynpunkter tala även för att möjligheter beredes för ökad användning av inhemskt bränsle.

Det synes å andra sidan inte vara klarlagt hur det ekonomiska utfallet av ett mera allmänt införande av sådant bränsle kan komma att bli. Innan mera avsevärda investeringar i anordningar för fliseldning kommer till stånd synes det vara nödvändigt att klargöra om bränslet blir tillgängligt under längre tid till ett pris som någorlunda motsvarar förutsättningarna vid installationernas utförande.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig icke böra ingå på de i en del av motionerna framförda förslagen om ekonomiskt stöd till användning av flisbränsle

eller för sådant bränsle avsedda installationer. Enligt styrelsens mening bör dock ett eventuellt utnyttjande av anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för sådant stöd begränsas till en försöksverksamhet.

Med hänsyn till vad ovan anförts vill arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrka att en fortsatt försöksverksamhet med användning av flisbränsle för vissa statliga institutioner äger rum. I fråga om längre gående åtgärder synes det vara anledning att före ett ställningstagande avvakta erfarenheter av försöksverksamheten samt resultatet av pågående utredningar.

I ett den 26 februari 1959 avgivet yttrande har *byggnadsstyrelsen* anfört följande.

Styrelsen finner vad i motionerna hemställts beröra styrelsens verksamhetsområde — i detta fall det civila statliga husbyggandet — huvudsakligen i vad avser frågan om lämpligheten ur bränsleekonomisk och teknisk synpunkt att i större omfattning införa fliseldning i staten tillhöriga byggnader.

Genom sin värmetekniska avdelning, som handhar bränslekontrollen vid ca 2 000 statliga och landstingskommunala värmeanläggningar, har byggnadsstyrelsen erfarenheter av driftsekonomien vid såväl större som mindre anläggningar, eldade med olika bränslen. Eldning med flis har emellertid förekommit under olika tidsperioder endast vid några få av de till bränslekontrollverksamheten anslutna anläggningarna. I samtliga fall har det därvid rört sig om relativt stora anläggningar. Med erfarenhet härav och med kännedom om den fliseldningsdrift som förekommit och förekommer vid industrianläggningar kan hävdas att en övergång till fliseldning vid stora och medelstora anläggningar i allmänhet icke behöver medföra några tekniska svårigheter. Vid dessa anläggningar, som regelmässigt eldas med de billigaste tunga eldningsolja, kan — såsom också framhållits i några av de remitterade motionerna — flisen icke konkurrera med importbränslen, om frågan betraktas endast ur bränsleekonomisk synpunkt.

Annorlunda torde det ställa sig i fråga om anläggningar med små pannor, som eldas med koks eller de dyrare lättare oljorna. Av tekniska eldningsutrustningar för fliseldning i små pannor synes ur säkerhetssynpunkt icke kunna förekomma annat än någon typ av s. k. förugn. Erfarenheterna av på olika håll installerade förugnar för fliseldning har enligt vad byggnadsstyrelsen erfarit varit goda. Det synes dock vara angeläget att en mera ingående undersökning speciellt av små förugnar kommer till stånd i syfte att ernå säkrare underlag för bedömningen.

Om frågan rörande fliseldning betraktas utslutande ur bränsleekonomiska synpunkter kan det icke vara motiverat att i någon nämnvärd omfattning övergå till sådan eldning i statsverkets byggnader. Det får vid en kostnadsjämförelse, baserad på genomsnittspriser, icke bortses från att den statliga centralupphandlingen ernår mycket förmånliga priser på importbränslen.

Givetvis är byggnadsstyrelsen fullt införstådd med att frågan om fliseldning måste ses också ur beredskaps-, sysselsättnings- m. fl. synpunkter. Byggnadsstyrelsen, som deltagit i överläggningar med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, är beredd att i samband med projektering och granskning av förslag till bränsleanläggningar beakta möjligheterna till en omställning till fliseldning. Genom sin värmetekniska avdelning kommer styrelsen givetvis att följa fliseldningsfrågans fortsatta utveckling. I den mån det ankommer på byggnadsstyrelsen är styrelsen beredd att medverka till försöksverksamhet i den omfattning som befinnes lämplig.

Den 11 februari 1959 har *statskontoret* utlåtit sig sålunda över omfördä motioner.

Statskontoret vill för sin del instämna i syftet med ifrågavarande motioner. En mera allmän övergång till fliseldning torde emellertid bli förknippad med många svårbemästrade problem. Åtskilliga frågor synas först böra klargöras, innan definitiv ställning tages till de framlagda projekten. Sålunda böra exempelvis spörsmålen rörande distributionen, omfattningen av och kostnaderna för erforderliga lagerutrymmen samt arbetskraftsbehovet och tekniken vid skötseln av fliseldningsaggregaten ytterligare klarläggas. Statskontoret förutsätter, att uppmärksamhet kommer att ägnas åt dessa frågor i den undersökning beträffande de ekonomiska aspekterna i samband med ett rationellt utnyttjande av klenvirke, som Kungl. Maj:t nyligen givit domänstyrelsen i uppdrag att verkställa.

Därest övergång till fliseldning skulle anses böra komma till stånd, torde detta få förutsättas i första hand böra ske vid offentliga institutioner. De åtgärder, som därvid främst erfordras, lära hänföra sig till igångsättandet av produktionen av flis samt anvisandet av medel till statliga myndigheter för anskaffande av eller ombyggnad av bränslepannor. I förevarande sammanhang inskränker sig statskontoret till att något dröja vid de förslag, som framlagts rörande statligt ekonomiskt stöd till produktionen av flis. Härvid uppstår spörsmålet om anskaffningen av flisupphuggningsmaskiner skall ske med lån från en statlig utlåningsfond eller med statliga kreditgarantier. Förslaget att de, som på nuvarande grunder ha möjligheter att anlita jordbrukets maskinlånafond, ur denna fond måtte erhålla lån för anskaffande av flisupphuggningsmaskiner kan statskontoret icke stödja. Enligt ämbetsverkets mening böra, därest lån från en statlig lånafond för nu angivna fall skulle aktualiseras, dessa utgå från en för ändamålet tillskapad skogsbrukets maskinlånafond. Beträffande såväl storleken av lånen, amorteringstiden och förräntningen som i fråga om lånens förvaltning torde i så fall för långivningen kunna tillämpas enahanda villkor som de för lån ur jordbrukets maskinlånafond meddelade. Vad härefter angår garantiformen må vidkommande förslaget att »industrigarantilånafonden» måtte få tagas i anspråk av dem, som i övrigt få anlita denna fond, framhållas, att motionärerna härvid torde äsyfta den statliga garanti, som under benämningen industrigarantilån lämnas enligt föreskrifterna i kungörelsen den 4 juni 1954 (nr 409, ändr. den 1 juni 1956, nr 319) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till hantverks- och småindustriföretag m. m. Redan med nu gällande lydelse synes emellertid denna kungörelse vara tillämplig. Särskilda bestämmelser om ränta böra icke meddelas.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har — med bifogande av avskrift av en föregående dag till statsrådet och chefen för handelsdepartementet ingiven skrivelse jämte bilagor — den 25 februari 1959 avgivit följande yttrande.

Vid de undersökningar, som på sin tid företogs av Södra Sveriges Skogsindustriutredning angående bl. a. avsättningsmöjligheterna för skogsprodukter inom södra och mellersta Sverige, konstaterade utredningen, att inom dessa delar av landet under avsevärd framtid komme att föreligga betydande överskott av klenvirke, som icke kunde beräknas finna användning för industriella ändamål. Då det för skogsvården vore av stor betydelse att gallringar och röjningar komme till utförande, framstod det som angeläget att få klarlagt förutsättningarna för avsättning av gallringsklenvirket till bränsleändamål, varigenom bidrag skulle kunna erhållas till finansieringen av

ifrågavarande skogsvårdsåtgärd. Enligt skogsindustriutredningen talade härvid flera skäl för att klenvirket lämpligast borde komma till användning i flisat skick. Kunskaperna om fliselldning och erfarenheterna därom från vissa tidigare försök voro dock icke av den omfattning, att de ansågos kunna läggas till grund för ett rättvisande bedömande av fliselldningsproblemet. För att få klarlagt om kostnaderna för vedeldning genom olika åtgärder kunde nedbringas så att ved bleve mera konkurrenskraftig i förhållande till fossila bränslen, fann utredningen det synnerligen angeläget, att ytterligare försök angående fliselldning företoges. Bl. a. av det skälet, att frågan om klenvirkets tillvaratagande vore av stor betydelse ur beredskapssynpunkt, föreslog utredningen, att försöksverksamheten uppdroges åt riksnämnden.

Sedan riksnämnden efter därom erhållet uppdrag vid årsskiftet 1954/55 framlagt förslag till försöksprogram med kostnadsberäkning erhöll nämnden genom beslut den 11 mars 1955 Kungl. Maj:ts uppdrag att i huvudsaklig överensstämmelse med programförslaget genomföra försöksverksamhet rörande fliselldning. Samtidigt anvisade Kungl. Maj:t 240 000 kronor till försöksverksamheten, varjämte styrelsen för fonden för skoglig forskning ställde 100 000 kronor till riksnämndens förfogande för ändamålet.

Vid utformningen av det ifrågavarande försöksprogrammet voro de av Södra Sveriges Skogsindustriutredning framförda synpunkterna vägledande, varför programmet i väsentlig mån tog sikte på de med skogsflisens användning under normala försörjningsförhållanden på bränslemarknaden i konkurrens med importbränslen förknippade problemen. Försöksverksamheten har under riksnämndens överinseende letts av en sakkunnigkommitté med representanter för byggnadsstyrelsen, arméintendenturförvaltningen, de tekniska högskolorna och ingenjörsvetenskapsakademien samt Mellersta och norra Sveriges Ängpanneförening såsom eldningstekniska sakkunniga och representanter för Statens Skogsforskningsinstitut samt Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund såsom skogliga sakkunniga.

Vid årsskiftet 1956/57 ansåg man sig av de dittills genomförda försöken hava funnit, att möjligheterna att i fredstid på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt tillvarataga klenvirke som bränsle för det dåvarande vore begränsade. Då emellertid försöksverksamheten ansågs kunna vara av betydelse för den händelse vedeldning i ett beredskapsläge åter skulle bli aktuell, föreslog den nämnda sakkunnigkommittén, att försöken skulle i viss omfattning fortsättas. Med anledning härav hemställde riksnämnden i underdånig skrivelse den 5 april 1957 om godkännande av en mera beredskapsbetonad inriktning av de fortsatta fliselldningsförsöken. Genom beslut den 2 maj 1957 godkände Kungl. Maj:t den sålunda av riksnämnden föreslagna ändringen i det ursprungliga programmet för fliselldningsförsöken.

De fortsatta försöken, avseende framställning av flisbränsle och dettas eldning, ha därefter väsentligen tagit sikte på att klarlägga förutsättningarna för tillverkning och användning av vedbränsle i flisat skick i händelse av en försörjningskris på bränsleområdet. Försöken ha i huvudsak kunnat slutföras under föregående år. Sedan den ovannämnda sakkunnigkommittén inkommit med redogörelse för försöksresultaten, har riksnämnden i skrivelse den 24 februari 1959, dnr 184, till statsrådet och chefen för handelsdepartementet framlagt vissa synpunkter, vartill resultaten främst i beredskaps-hänseende givit anledning.

Såsom av skrivelsen framgår anser sig riksnämnden med ledning av erfarenheter från flisförsöken kunna konstatera att eldning av ved i form av flis ur beredskapssynpunkt kan erbjuda vissa fördelar framför eldning i helveds-sortiment, nämligen

att nyhuggen ved i form av flis med nöjaktig verkningsgrad kan användas

för eldning vid åtskilliga pann typer, där eldning med nyhuggen helved med samma resultat endast kan ske under särskilt gynnsamma betingelser, vilket möjliggör att på ett tidigare stadium av en bränslekris sätta in nyavverkad skog i försörjningen om den utnyttjas i flisat skick, än om den upparbetas till andra sortiment;

att bränsleflis ger bättre verkningsgrad än helved vid pann typer, som icke direkt konstruerats för helvedselldning, vilket medför besparingar i fråga om arbetskraft och transporter, något som även i ett beredskapsläge är av stor betydelse; samt

att flisbränslet medger en långt driven automatisering av eldningsarbetet, vilket ävenledes innebär besparing av arbetskraft.

De nu anförda omständigheterna böra, framhåller riksnämnden vidare, föranleda till att flisfrågan ägnas fortsatt uppmärksamhet och beaktas vid beredskapsplaneringen i all den utsträckning, som är möjlig och lämplig med hänsyn till resurser i fråga om verktyg och maskiner för flisframställningen samt anordningar vid eldstäderna. Som råvara för flistillverkning i ett skärpt försörjningsläge i fråga om bränslen kan emellertid icke enbart klénvirke tänkas komma till användning utan då måste också gagnvirkessortiment tillgripas för att erforderliga bränslevolymer skola kunna framtagas. I den mån skogsvårdssynpunkter i ett krisläge kunna beaktas, böra dock så långt möjligt gallrings- och röjnings Sortiment i första hand lämna råvaran till bränsleflisen, liksom självfallet dessa sortiment också under hela fortvarigheten av en kris böra utnyttjas.

I fråga om bränsleflisens utnyttjande under normala försörjningsförhållanden på bränslemarknaden anför riksnämnden i skrivelsen bl. a. följande:

För stärkandet av landets försörjningsberedskap i händelse av en kommande bränslekris skulle det vara av stort värde, om redan under normala försörjningsförhållanden vedbränsle i form av flis komne till användning i ökad utsträckning. Ju vidare basen för de inhemska bränslena är under normala förhållanden, desto mindre bli givetvis påfrestningarna, då bränslekrisen sätter in, liksom en övergång till en vidgad användning av inhemska bränslen då underlättas genom att en kontinuerlig inhemsk bränsleproduktion redan finnes organiserad och i gång. Man ernär också en fortskridande utveckling av såväl metoderna för vedbränslets framtagning ur skogarna och dess upphuggning till flis, liksom man upprätthåller och utvecklar de praktiska kunskaperna i fråga om användningen av vedbränsle. Allmänt sett torde dock denna fråga icke kunna eller böra lösas enbart utifrån de synpunkter, som beredskapsintressena diktera. Av samhällsekonomiska skäl torde i stället rent fredsekonomiska hänsyn i allmänhet böra få leda utvecklingen, varvid det blir vedbränslets möjligheter att kunna fritt konkurrera med andra bränslen, som blir utslagsgivande.

Förutom den självklara förutsättningen att själva framställningen av bränsleflisen måste ske på möjligast rationella sätt genom utnyttjande av de med hänsyn till skogsbeståndets karaktär m. m. lämpligaste typerna av verktyg och maskinell utrustning, påverkas flisens konkurrensförmåga gentemot importbränslen under normala förhållanden på bränslemarknaden främst av produktionsplatsens belägenhet och de aktuella priser, till vilka importbränslen kunna förvärvas. Vad beträffar den förstnämnda faktorn, produktionsplatsens belägenhet, är det uppenbart, att en självbärande flisproduktion baserad på klénvirke från gallringshuggningar — och andra virkessortiment torde icke under normala konjunkturen för skogsindustrien vara aktuella — som regel endast kan komma i fråga inom lämpliga gallringsbestånd i inlandet, dit importbränslena belastas med kostnader för transport från importhamnarna. Inom sådana områden böra vissa konkurrensförutsättningar för

flisen förefinnas vid jämförelser, som baseras på den officiella prisnivå i fråga om importbränslen, som varit gällande under efterkrigsåren. Som är allmänt känt medges dock i dag i fråga om vårt vanligaste importbränsle, oljan, ofta betydande rabatter på de s. k. listpriserna, ett förhållande som mycket ogynnsamt påverkar flisens konkurrenskraft. Riksnämndens bedömning i den inledningsvis nämnda skrivelsen den 5 april 1957 av skogsflisens begränsade möjligheter i fri ekonomisk tävlan med importbränslena har tyvärr be-sannats. Annorlunda ställer sig självfallet problemet, därest man exempelvis av sysselsättnings-skäl i en arbetslöshets-situation eller av valutaskäl skulle finna det lämpligt att genom direkt eller indirekt subvention stödja produktionen av bränsleflis av klenvirke, något som dock faller utanför riksnämndens kompetensområde att bedöma. Likaså torde det kunna förutses att den ekonomiska bedömningen av flis contra importbränslen blir en helt annan och för flisen gynnsammare i ett beredskapsläge med knapphet på importbränslen och då sannolikt i förhållande till dagsläget betydande prisökningar för sistnämnda bränslen. Den ekonomiska faktor, som i dag håller tillbaka en naturlig ökning av fliseldningen, kommer sålunda under krisförhållanden på bränslemarknaden att spela en underordnad roll.

Slutligen vill riksnämnden i dessa sammanhang framhålla såsom ett oavvisligt krav för att flis över huvud taget skall kunna ifrågakomma som ordinarie fredsbränsle, att kontinuerliga leveranser därav kunna garanteras. Ägaren till en pannanläggning måste ju nämligen beredas möjlighet att under en följd av år amortera den investering för anläggningens utrustning med flisfickor, stoker eller förugn och inmatningsanordning, som han måste underkasta sig för att kunna tillgodogöra sig fulla effekten hos flisbränslet. Det är också ur de beredskapssynpunkter, som riksnämnden företräder, av största vikt att detta iakttages för att flisen icke skall bli misskrediterad hos bränsleförbrukarna. En negativ inställning hos dessa mot ett i sig självt värdefullt inhemskt ersättningsbränsle försvårar och fördröjer den nödtvungna övergången till detta i händelse av en försörjningskris på bränsleområdet. Riksnämnden vill allvarligt varna för att behandla flisfrågan som en »modesak» i lägen, då konjunkturerna svikta utan påtaglig fara för vår bränsleförsörjning. Varje omställning till fliseldning med förutsättningar för kontinuitet måste däremot, som redan framhållits, hälsas med tillfredsställelse också ur beredskapssynpunkt.

Till ledning för en bedömning av flisbränslets förutsättningar i nuläget har riksnämnden låtit upprätta några kostnadsexempel, avseende framställning och eldning med skogsflis, vilka exempel ha granskats av den förenämnda sakkunnigkommitténs skoglige ledamöter.

Med hänsyn till det beredskapsmässiga värdet av att fliseldning kontinuerligt kommer till stånd under normala försörjningsförhållanden, vilket riksnämnden ytterligare motiverar å s. 10 i sin skrivelse till chefen för handelsdepartementet, undersöker riksnämnden på sätt i skrivelsen närmare anges möjlig-heterna härtill vid statliga inrättningar.

För ytterligare detaljer beträffande de hittills genomförda flisförsöken torde riksnämnden här få hänvisa till de bifogade handlingarna.

Av det ovan sagda liksom de ytterligare synpunkter m. m. som riksnämnden anført i den meromnämnda skrivelsen till chefen för handelsdepartementet, torde framgå den inställning till flisfrågan, som nämnden med hänsyn till de beredskapsintressen, vilka falla inom nämndens verksamhetsområde, ansett de genomförda försöken giva anledning till. Härutöver får riksnämnden beträffande de för utlåtande överlämnade motionerna anföra följande.

Beträffande motionerna I: 67 och II: 94

Motionerna tillstyrkas.

Beträffande motion I: 369

Motionen tillstyrkes i punkt A, medan riksnämnden under hänvisning till ovan anført citat ur nämndens skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 24 februari 1959 ställer sig tveksam till de under punkt B framlagda förslagen, avseende stallig ekonomisk hjälp i olika former till om- och nybyggnad av eldstäder för fliseldning. I varje fall bör, innan statligt stöd till angivna ändamål närmare överväges, fullgoda garantier föreligga för en kontinuerlig och prismässigt konkurrensduglig flistillverkning under en för möjliggörande av affärsmässig avskrivning av i eldstäderna gjorda investeringar lämpligt avpassad tidrymd.

Beträffande motionerna I: 370 och II: 444

Motionerna tillstyrkas.

Beträffande motion II: 445

I motionen hänvisas till en av Östra Sveriges skogsägare, ekonomisk förening, verkställd utredning angående fliseldning, vilken utredning i betydande utsträckning utnyttjat material, som framkommit vid de i riksnämndens regi bedrivna flisförsoken. Med fullt beaktande av det värdefulla bidrag till klarläggande av dessa frågor, som genom utredningen lämnats, kan dock riksnämnden — med den uppfattning i allmänhet beträffande subventionering av fliseldning vid en normal bränslemarknad, som nämnden givit uttryck åt i förenämnda citat ur sin skrivelse den 24 dennes till chefen för handelsdepartementet — ur de synpunkter, som riksnämnden har att företräda, icke tillstyrka statligt ekonomiskt stöd på det sätt, som föreslagits i motionen. I detta sammanhang vill riksnämnden framhålla, att skogsägarna i allmänhet vid beräkningar över tillverkningskostnaderna för skogsflis icke synas beakta den framtida högre avkastning, som ett väl gallrat skogsbestånd kan beräknas lämna. I Östra Sveriges skogsägares utredning anges enligt motionen att de framtida skogsvärderna skulle »höjas med belopp, motsvarande minst kostnaderna för gallringen och röjningen eller omkring 15 miljoner kronor årligen». Om denna vinstfaktor beaktades i flispriskalkylen, skulle givetvis bränsleflisens konkurrenskraft gentemot andra bränslen avsevärt stärkas.

Riksnämnden, som i övrigt torde få hänvisa till vad ovan sagts beträffande motionen I: 369, kan icke ur de synpunkter, nämnden har att företräda, tillstyrka de subventioner i olika former till fliseldning, som av motionärerna föreslås. Därest av andra än beredskapsskäl de i motionen främjda förslagen skulle anses böra realiseras i större eller mindre omfattning, bör dock, innan så sker, frågan om det statliga stödets lämpligaste utformning och administration i detalj närmare klarläggas.

Mot det under punkt C: 3 i motionen främjda förslaget angående intensifierad forskning rörande utnyttjande av klenvirke och sågavfall som råvara vid industriell produktion har riksnämnden intet att erinra utan vill tillstyrka motionen i denna del.

I ett likaledes den 25 februari 1959 avlåtet yttrande har *lantbruksstyrelsen* uttalat följande beträffande motionerna I: 67 och II: 94.

Frågan om fliseldningens berättigande och angelägenhetsgrad torde vara utomordentligt vittomfattande och komplicerad. Förutom de tekniska problemen, med vilka skoglig och teknisk expertis arbetat de senaste fem åren

med viss framgång, hopar sig organisatoriska och ekonomiska sådana, som visserligen numera kan anses i stort sett kartlagda men ännu till stor del är olösta.

Allmänt sett framstår det som uppenbart att den redan nu stora efterfrågan från näringslivet på energi kommer att öka i snabb takt både inom och utom landet, vilket torde medföra en skärpt konkurrens om energikällorna. En naturlig anpassning till detta större energibehov borde då, även med beaktande av beredskapssynpunkter, lämpligast åstadkommas genom mobilisering av inhemska energikällor i största möjliga utsträckning, i den mån de kunna göras ekonomiskt konkurrenskraftiga med den importerade energin. Vidare torde de högvärdigare energiformerna, särskilt de importerade, komma att i första hand reserveras för ändamål, där de lågvärdiga energiformerna icke kan användas med gott resultat. För exempelvis värmealstring borde därför i största möjliga utsträckning användas bränslen, som annars icke finner avsättning.

Lantbruksstyrelsen anser sig icke ha anledning att gå närmare in på dessa frågor och begränsar därför sitt yttrande till synpunkter, som kan tänkas beröra jordbruket och det mindre skogsbruket.

Sedan vedeldning i traditionell form reducerats starkt under senare år finns såsom motionärerna framhållit ett stort överskott av klenare gallrings- och röjningsvirke i våra skogar, vilket icke kan beräknas finna avsättning inom industrin som råvara på grund av för höga tillredningskostnader. Detta klenvirke användes numera ofta icke ens av skogsägarna själva till brännved, därför att det medför för mycket arbete.

Ur skogsvårdssynpunkt är det i regel på längre sikt en lönsam åtgärd att gallra ungskogarna även om virket blir liggande i skogen. Bristande avsättningsmöjligheter för sådant klenvirke behöver därför icke vara ett direkt hinder för ungskogsvården. Emellertid har nog skogsägarna från vedeldningsepoken vant sig vid att få ett visst rotnetto på gallringsvirket och erfarenheter visar, att det oftast är svårt att förmå särskilt de mindre och de kapitalsvaga skogsägarna till gallringsåtgärder, som enbart har karaktären av långsiktiga investeringar och ej samtidigt medför en viss kortsiktig inkomst. I verkligheten skulle därför möjligheten att genom flistillverkning skapa rotnetto på gallringsvirket sannolikt bidra till en i hög grad önskvärd sanering av tillståndet i ungskogarna, ett av de mest brännande skogsvårdsproblemen för närvarande som icke täcks av någon bestämmelse i skogsvårdslagen. Styrelsen anser därför alla åtgärder, som kan främja en lönsam avsättning av klenare gallringsvirke, däribland kanske främst flisberedning, i hög grad berättigade och önskvärda.

Flistillverkningstekniken kan anses tillfredsställande löst genom tillkomsten av de transportabla flistuggarna, särskilt de som matas med hela mindre träd inklusive kvistar och bark. Bränsleutbytet blir avsevärt större per träd än genom den traditionella vedhuggningen. Fliseldningens ömtåligaste punkt, flisens skrymmande karaktär, kräver emellertid både omfångsrika och kostnadskrävande lagerutrymmen samt en kontinuerlig tillförsel. Större eldningsanläggningar kan således i regel icke lagra mer än en liten del av årsbehovet och är därför helt beroende av flisleverantörens regelbundna leveranser. Endast med betryggande garantier för flistillförsel kan ett företag riskera en investering i fliseldningsaggregat. Sådana garantier finns, när företaget har egna skogar av tillräcklig omfattning. Skall flisen däremot köpas av andra skogsägare eller av bränslehandlare, måste långsiktiga leveranskontrakt förutsättas.

Den hittillsvarande tekniska utvecklingen på fliseldningens område synes ännu så länge begränsa den rationella användningen till större anläggningar,

varför de ordinära jordbruken i frågans nuvarande skede icke beröres nämnvärt. I den mån emellertid som problemen för mindre anläggningar kan lösas praktiskt, torde jordbrukarna höra till de i första hand intresserade kategorierna på grund av egen tillgång på bränsle och goda tomtutrymmen för lagerbyggnader m. m.

Fliseldningens ekonomi synes i hög grad vara en fråga om flisframställningens ekonomi. Som redan framhållits i samband med skogsvårdssynpunkterna hör man vad råvaran beträffar kalkylera med ett värde, som minst motsvarar kostnaden för gallringsåtgärden och kanske ett visst, om än lågt, rotvärde. I övrigt konstitueras priset på flis av tillrednings-, transport- och lagringskostnader. Med nuvarande ringa omfattning av fliseldning ställer sig kapitalkostnaderna för höga för att flisen skall kunna konkurrera med importbränslen i mindre anläggningar. Om däremot fliseldningen bleve mera allmänt använd skulle flistuggar, transport-, lagrings- och eldningsanordningar kunna tillverkas i större serier till lägre pris. Härigenom borde priset på flis bli avsevärt mera konkurrenskraftigt och fliseldning kan då förmodas bli ekonomiskt försvarlig även i mindre anläggningar. Det torde icke vara osannolikt, att en dylik utveckling kan komma att bredda fliseldningen till allmän uppvärmning av mindre bostadsenheter på landsbygden. Styrelsen vill därför förordna, att fliseldningen, som en impuls till rationell och ekonomisk användning av flis, gives största möjliga utbredning genom det allmännas försorg.

Med nuvarande pris på exempelvis en transportabel flistugg torde en anskaffning ligga utom räckhåll för många mindre och medelstora skogsägare, och med den ringa avsättning av flis, som ännu kan påräknas, torde efterfrågan på dyrare maskiner för flisberedning vara begränsad till storförbrukare med egna skogar. Bortsett från det genuina storskogsbruket torde flisproduktionen i rationell skala förutsätta kollektiv maskinanskaffning t. ex. genom den ekonomiska föreningsrörelsen eller genom att det allmänna i propagandasyfte upprättar maskinstationer, som mot viss hyra tillhandahåller effektiva redskap.

Då fliseldning kräver relativt stora investeringar både från producent- och konsumenthåll, torde det vara nödvändigt att investeringarna samordnas på lämpligt sätt, så att ett gemensamt intresse för sådana långsiktiga leveransavtal beträffande flis som styrelsen ovan berört kan skapas.

Motionärerna har föreslagit dels att de, som på nuvarande grunder har möjlighet att anlita jordbrukets maskinlånafond skulle kunna få sådana lån även till flistuggningsmaskiner, dels att industrigarantilånafonden av dem som eljest får anlita denna fond skulle få anlitas för investeringar i omläggning till fliseldning, dels ock att kostnader för investeringar vid övergång till fliseldning må räknas som avdragsgilla vid inkomsttaxering.

Vad angår jordbrukets maskinlånafond vill lantbruksstyrelsen erinra om att denna f. n. icke må tagas i anspråk för maskiner, avsedda för skogliga ändamål. För att kunna användas för nu ifrågasatt ändamål synes det därför erforderligt med en ändring av bestämmelserna för maskinlånafondens användning. Styrelsen har dock icke något att erinra mot att maskinlånafonden övergångsvis, tills större erfarenheter om fliseldningen vunnits och därav framginge att större insatser kräves av det allmänna genom tillskapande av särskilda lånemöjligheter, anlitas för att underlätta anskaffandet av flistuggar. Styrelsen vill i anslutning härtill erinra om att under tiden den 1 juli 1945 t. o. m. den 30 juni 1948 lån från fonden kunde erhållas för anskaffande av tvättmaskiner för gemensam användning. Styrelsen vill emellertid framhålla, att en utvidgning av lånemöjligheterna i enlighet med motionärernas förslag sannolikt torde medföra behov av ökad medelstill-

gång i fonden. Lantbruksstyrelsen, som förutsätter att styrelsen vid en eventuell utvidgning av maskinlånefonden till att omfatta även maskiner för flistillverkning beredes tillfälle framföra sina synpunkter på de nya bestämmelsernas utformning, vill emellertid redan nu framhålla att som villkor för erhållande av lån för anskaffande av flistuggar bör bl. a. gälla, att vederbörande låntagare kan styrka dels att av företaget berörda råvaruleverantörer kan beräknas leverera tillräckligt med råvara för flistillverkningen, dels ock att genom avtal avsättningen är tryggad för den beräknade flistillverkningen under amorteringstiden.

Ett utnyttjande av industrigarantilånefonden under särskilda villkor torde enligt styrelsens mening väl gagna en ökad fliskonsumtion.

Förslaget att göra kostnaderna för investering vid övergång till fliseldning avdragsgilla vid inkomsttaxering synes styrelsen mera svårbedömt med hänsyn bl. a. till den prejudicerande verkan ett genomförande av ett sådant förslag skulle kunna medföra.

I ett över motionerna I: 67 och II: 94 avgivet yttrande har *Kommerskollegium* framhållit följande.

Ökad användning av flis för eldningsändamål skulle kunna medföra en motsvarande besparing av importerade bränslen, vilket vore till fördel för handelsbalansen och även kunde ha ett visst värde ur beredskapssynpunkt. När sysselsättningssvårigheter föreligga, såsom för närvarande är fallet, skulle en ökad fliskonsumtion ge arbetstillfällen i skogen och för flisens beredning, och i den mån gallringsved komme till användning skulle möjligheten att få ökad avsättning för sådan ved i form av flis öka det omedelbara intresset för verkställande av gallringar till fördel för skogsvården.

Fliseldningen är emellertid även förenad med nackdelar. Den kräver mera komplicerade eldningsanordningar och en extra investeringskostnad, särskilt om flisen skall sättas in som ersättning eller om man vill ha ett dubbelt eldningsystem för att efter omständigheterna kunna växla mellan olika bränslen. Anordningarna för fliseldning kräva större utrymme vid eldstaden, än som vanligen är för handen i anläggningar för annat bränsle. Eldning med flis kräver mera arbete för bränslets beredning, samt hantering och övervakning av eldningen än andra bränslen. Den fördel, som detta kan ge i tider då sysselsättningssvårigheter råda, förbytes i en ofta prohibitiv nackdel vid full sysselsättning eller brist på arbetskraft.

Då förutsättningen för övergång till fliseldning, såsom anföres i motionerna, bör vara att metoden ur privat- och samhällsekonomisk synpunkt är försvarbar, är det för den som planerar att övergå till fliseldning ett grundläggande villkor, att han på lång sikt kan räkna med fortlöpande tillförsel av flis till ett pris, som ej ställer sig oförmånligare än för andra bränslen. Om så hittills varit fallet skulle säkerligen fliseldning förekomma i långt större utsträckning än nu. Enligt motionerna skulle numera goda förutsättningar finnas att i de flesta fall genom skogsägarföreningarna få garantier för erforderlig flistillförsel. Det kan dock ifrågasättas, om dessa förutsättningar komma att bestå under andra förhållanden än de nu rådande, när tillgången på arbetskraft åter blir mindre god och den växande cellulosaindustrien, såsom tidigare förutsetts, tar i anspråk allt större del av det nuvarande vedöverskottet.

Kollegium anser med hänsyn till det ovan anförda, att eventuella statliga åtgärder för främjande av övergång till fliseldning böra hållas inom en så begränsad ram, att de icke leda till investeringar, som snart nog kunna visa sig vara förhastade.

Kollegium har intet att erinra mot att, såsom föreslås i motionerna, stat-

liga och kommunala inrättningar rekommenderas att där så lämpligen ske kan övergå till fliseldning. Tillkomsten av nya sådana anläggningar skulle måhända bidra till att upprätthålla intresset för nykonstruktioner och forskning på fliseldningsområdet, vilket är önskvärt ur beredskapssynpunkt. Det torde dock endast vara i begränsad omfattning, som fliseldning under normala förhållanden kan vara ekonomiskt försvarlig. Det är därför tveksamt om en sådan rekommendation kommer att få några nämnvärda verkningar.

Frågan om möjlighet att anlita jordbrukets maskinlånepond för anskaffande av flishuggningsmaskiner ligger utanför kollegii verksamhetsområde och förutsättes komma att belysas av vederbörande myndighet. Någon särskild åtgärd för att s. k. industrigarantilån eller medel ur fonden för lån till företagarföreningar må kunna tagas i anspråk för nödvändiga investeringar vid övergång till fliseldning av dem som i övrigt få anlita denna fond torde icke vara erforderlig, enär så redan nu kan ske för så vitt det rör sig om rationella anordningar vid det lånesökande företagens drift.

Förslaget i motionerna att övergång till fliseldning skulle underlättas för sådana personer, som icke deklarerar efter bokföringsmässiga grunder, genom att kostnader för sådana investeringar skulle räknas som avdragsgilla vid inkomsttaxering, skulle innebära en indirekt subvention och är enligt kollegii mening en alltför vittgående åtgärd.

Fullmäktige i riksbanken har i sitt den 26 februari 1959 dagtecknade remissyttrande anfört i huvudsak följande.

De i motionerna, utförligast i I: 445, anförda motiven av statligt stöd är av tre slag, nämligen hänsyn till handelsbalansen och till sysselsättningen samt beredskapsskäl.

Beträffande hänsynen till handelsbalansen torde det finnas anledning erinra om, att den starka ökning i vårt lands bränsleförbrukning, som kännetecknat de senaste decennierna, betingats av den fortgående industriella expansionen. Den stegring av importen av bränslen, främst olja, som samtidigt ägt rum, har varit en följd av och samtidigt en förutsättning för denna expansion. Bränsleimporten kan därför icke i högre grad än annan import sägas snedvrída handelsbalansen och äventyra valutareserven. Den utveckling, som inneburit att våra råvaror från skogen i största möjliga utsträckning exporteras i förädlad form medan bränsleförsörjningen säkras genom import, torde få anses vara rationell. För det svenska näringslivet är det av största betydelse att få välja de bränslen, som ter sig ekonomiskt fördelaktigast. Övergång till ett bränsle, som för närvarande icke kan betecknas som ekonomiskt konkurrenskraftigt, utom under vissa särskilt gynnsamma lokala förhållanden, måste inge betänkligheter. Även om den oundvikliga kostnadsstegringen avlyftes från de enskilda företagen genom subventioner, måste den dock bäras av folkhushållet.

I fråga om hänsynen till sysselsättningen bör framhållas, att en övergång till fliseldning förutsätter en relativt tidskrävande omställningsprocess. För den nu rådande konjunkturbetingade arbetslösheten torde projektet därför ha begränsad betydelse. Oberoende härav kan hävdas, att de sysselsättningsstödande åtgärderna hör utgå från förutsättningen, att den nuvarande arbetslösheten är övergående, och att de om möjligt bör inriktas på sådana objekt, som kan förbättra våra möjligheter till fortsatt ekonomisk expansion, när den nuvarande internationella konjunkturavmattningen hävts. Sådana sysselsättningsprojekt som på längre sikt binder arbetskraft vid mindre räntabla uppgifter synes fördensskull, om de icke av andra skäl ter sig ofrånkomliga, böra undvikas.

Avgörande för frågan om statligt stöd för övergång till fliseldning synes därför bli de fördelar som kan nås ur beredskapssynpunkt, jämförda med den kostnadsfördyring som denna övergång skulle medföra. En slutlig sådan avvägning kan enligt fullmäktiges mening uppenbarligen icke utföras på grundval av det material som anförts i motionerna, utan måste bli beroende bl. a. av resultatet av det utredningsarbete som pågår inom olika statliga organ. Fullmäktige anser sig därför icke ha anledning att för närvarande taga ställning till detta spörsmål eller till de kreditfrågor som i sammanhanget aktualiserats av motionärerna.

Ett av *fullmäktige i riksgäldskontoret* den 19 februari 1959 avgivet utlåtande är av i huvudsak följande lydelse.

Med anledning härav får fullmäktige framhålla, att frågan om möjligheterna att i ökad omfattning använda inhemska skogsprodukter för eldningsändamål uppenbarligen har mycket stor betydelse ur samhällsekonomisk synpunkt. Det är därför också angeläget, att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en sådan ökad användning blir klarlagda. Enligt vad fullmäktige inhämtat är hithörande spörsmål föremål för fortlöpande uppmärksamhet inom jordbruksdepartementet, som bl. a., på basis av undersökningar som bedrivits av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, igångsatt vissa utredningar genom domänstyrelsen angående de ekonomiska förutsättningarna för en ökad fliseldning med utnyttjande av klenvirke och skogsavfall ävensom uppdragit åt skogsstyrelsen att verkställa en inventering ur arbetsmarknadssynpunkt av möjligheterna att tillvarata avfallsvirke för bränsleändamål. Innan större klarhet vunnits rörande hithörande spörsmål synes det emellertid icke möjligt att ta ställning till de i motionerna framlagda förslagen om statligt ekonomiskt stöd i syfte att främja en ökad fliseldning. Motionerna synes därför ej för närvarande böra föranleda någon åtgärd.

Styrelsen för skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet har i ett yttrande, dagtecknat den 25 februari 1959, anfört följande.

I motionen förutsattes att under de närmaste tio åren ett virkesöverskott av, lågt räknat, minst 5 miljoner m³f med bark skulle vara disponibelt för annat ändamål än förädling inom massa- och sågverksindustrierna och för rundvirkesexport. De vid skogsforskningsinstitutet upprättade avverkningsbalanserna med utgångspunkt från de senaste årens virkesuttag av löv och små dimensioner av barrvirke visa att det finns full täckning för ovannämnda virkesöverskott.

Beträffande de ekonomiska aspekterna på fliseldningen kan följande framhållas i anslutning till de synpunkter som framförts i motionen.

Onekligen är det på lång sikt en fördel att så vitt möjligt såväl ur beredskapssynpunkt som för en bättre hushållning med våra tillgångar på utländsk valuta kunna utnyttja vårt överskott av klenvirke för eldningsändamål. Detta skulle i så fall kunna motivera visst stöd från det allmänna sida. Att därutöver röjning av klenvirke och annat mindervärdigt virke är utomordentligt betydelsefullt ur skogsskötselns synpunkt är allt för väl känt för att här behöva närmare utvecklas.

Å andra sidan måste man ha klart för sig att ett sådant stöd ej får vara av den art, att det medför att produktionsmedel, i detta fall framför allt arbetskraften, erhåller en mindre ekonomisk användning än den eljest skulle få. Det är angeläget, att man i detta sammanhang beaktar, att den nuvarande arbetslösheten i skogsbruket, så vitt vi kunna bedöma det, är konjunktur-betingad, medan tidigare under en följd av år rått brist på arbetskraft i

skogsbruket. Eftersom denna brist väsentligen kunnat hänföras till den pågående utflyttningen från landsbygden, inklusive skogsbygderna, och när denna utflyttning väntas medföra ytterligare avtappning av arbetskraft från skogsbruket, som blott till en viss gräns kan motverkas genom en fortsatt mekanisering av framför allt avverkningarna, är det nödvändigt att stödåtgärder som medföra konsekvenser på längre sikt också bedömas med hänsyn till utvecklingen på längre sikt inom skogsbruket med särskild hänsyn till tillgången på arbetskraft.

Om det är riktigt, att på längre sikt snarare brist än överskott på arbetskraft kommer att råda i skogsbruket, bör detta leda till försiktighet vid tilldelning av subventioner, som medföra förhållandevis stora anspråk på arbetskraft för framtiden. *Uppenbarligen bör det allmännas insatser vid sådant förhållande främst inriktas på att understödja fortsatt forskning och försöksverksamhet på detta område för ytterligare höjande av lönsamheten.* Enär en sådan forskning och försöksverksamhet liksom den kommersiella framställningen av lämpliga typer av pannor, flistuggare etc. kan väntas ge betydligt bättre resultat om erfarenheter från praktisk drift stå till förfogande synes det också motiverat, att i viss begränsad utsträckning understödja fliseldning i praktisk drift. Detta bör i så fall främst ske genom att införa fliseldning i härför lämpade anläggningar i det allmännas ägo.

Det bör vara angeläget att skogsbruket inriktar sin produktion så, att andelen av klenst eller eljest mindervärdigt virke såvitt möjligt och ur praktiska synpunkter är försvarbart hålles nere. Härpå är man också inriktad i det rationella skogsbruket. Sålunda äro röjningarna i ungskogsbestånd ett led i denna strävan. Som bekant kunna röjningarna i alltför täta återväxter med fördel göras tidigare, varigenom det nuvarande utfallet av småvirke för fliseldning, såvitt denna åtgärd kommer till användning i skogsbruket, skulle bortfalla. Så länge vi ha en betydande areal av allt för täta ungskogsbestånd, fordrar emellertid skogsvårdskravet att röjningar företagas. I regel kunna dessa betecknas som lönande med hänsyn till den höjning av råvaruutbyte och värdeavkastning, som erhålles. Något understöd skulle därför i vanliga fall ej erfordras för dessa. På grund av många skogsägares obenägenhet att vidkännas kostnader, som först i framtiden ge en avkastning, kan som bekant en viss stimulans erfordras i form av en subvention. Å andra sidan får man observera, att eftersom den härigenom erhållna skogsvårdseffekten kan erhållas redan genom de överflödiga trädens utfällande och kvarlämnande på marken, kan man ej *av denna anledning* motivera en subvention för *fliseldningen*.

Emellertid är det uppenbart, att ett bidrag till röjningar *indirekt* har samma verkan som en subvention till fliseldningen, i det produktionskostnaden för flisen skulle minskas i relation till bidraget för röjningarna. Önskar man därför i nuvarande situation för motverkande av arbetslösheten öka röjningarnas omfattning så kommer man därigenom även att ge ett visst indirekt bidrag till fliseldningen.

Eldning med flis har under senare år gjort betydande framsteg och torde i många fall kunna gå att ordna mera rationell än eldning med helved. Den i motionen gjorda bedömningen, att framställningen av flis ur gallringsved endast i undantagsfall kan ske till en kostnad, som möjliggör konkurrens med fossila importerade bränslen, synes realistisk. Det är angeläget att framhålla, att kostnaden för framförallt huggning men även för transport starkt stiger, när trädens brösthöjdsdiameter understiger ca 15 cm, varför även mycket små dimensionsskillnader på klenvirket i regel medför betydande kostnadsvariationer. Den vid försöksverksamheten utvecklade s. k. hela trädmetoden är utan tvekan lämplig och rationell för framställning av bränsle-

flis, men det torde böra framhållas, att den är begränsad till ungskogar i ett ganska snävt utvecklingsstadium, nämligen sådana där de huggna träden ha en brösthöjdsdiameter mellan ca 5 och 15 cm. Under detta dimensionsområde blir flisframställningen för dyr, och över detsamma är den manuella framsläpningen till stickvägar knappast möjlig på grund av trädens tyngd och trädkronornas omfattning. Detta gör dels att det kan komma att bli långt mellan behandlingsarealer, som lämpa sig för metoden, dels ock att virkesansamlingen kan komma att bli ganska ringa, beroende på att varje lämpligt bestånd ofta upptar en relativt liten areal. Det anförda bör dock ej hindra att metoden prövas i större skala. För virke grövre än ca 15 cm i brösthöjd torde konventionella avverkningsmetoder böra tillämpas. Ur bränslesynpunkt är härvid lövvirke av betydelse. För att erhålla torkning kan syrfällning komma i fråga och efter trädens upparbetning i exempelvis 3 m längd kan virket antingen huggas upp till flis i större stationära flishuggningsmaskiner eller tillredas för helvedselddning. Enligt den bedrivna försöksverksamheten kan sådan helvedselddning i vissa pannon ske med samma verkningsgrad som fliselddning. Om man således önskar utnyttja elddning med vedbränslen i den aktuella sysselsättningskrisen, bör man således ej bortse från helvedselddning, vilken torde kräva ringa kapitalinvesteringar och i många fall mindre omställningssvårigheter vid övergången från fossila bränslen.

Den i motionen föreslagna konsumentsubventionen på bränsleflis anges böra varieras med hänsyn till det lokala eller regionala marknadspriset på eldningsolja. Det bör emellertid påpekas, att även arbetslönerna i skogen förete en avsevärd regional variation bl. a. beroende på olika levnadsomkostnader i skilda delar av landet. Enär lönekostnaderna i stora drag torde samvariera ganska nära med det regionala oljepriset, synes det knappast finnas anledning att vid en eventuell konsumentsubvention på bränsleflis sätta denna olika i skilda delar av landet.

Sveriges skogsägareförbund har uttalat sig sålunda i sitt den 25 februari 1959 avgivna yttrande.

Motionärerna stödja sina framställningar i stor utsträckning på de av Södra Sveriges skogsindustriutredning i dess betänkande »Skogsindustrins utbyggnad» (SOU 1956: 33) framlagda avverkningsberäkningarna. Det överskott av gagnvirke, särskilt av klenare barrvirke och lövvirke, som därvid konstaterades, har emellertid, som senare utredningar utvisat, betydligt överskattats. Därtill kommer att virkesbehovet ökat genom de utvidgningar i produktionen, bl. a. genom kontinuerlig drift av fabrikerna, som under de allra senaste åren ägt rum inom cellulosaindustrin. Under förutsättning av normala avsättningsförhållanden torde sålunda redan med nuvarande utbyggnadsgrad inom skogsindustrin nämnvärda överskott av barrvirke egentligen endast finnas i östra och södra Mellansverige. Av lövved åter torde överskottet vara betydande ehuru till stor del av för fliselddning mindre lämplig grovlek.

Frågan om fliselddning synes förbundet i nuvarande försöksläge i första hand vara en statlig och kommunal angelägenhet. För skogsindustrin med dess starka beroende av utländsk konkurrens på exportmarknaden torde i regel den dyrbara fliselddningen vara utesluten. För större statliga och kommunala inrättningar åter kan möjligen elddning med flis — även om den icke skulle visa sig ekonomiskt berättigad — dock vara värd att i större utsträckning försöksvis pröva. Någon direkt subventionering med statsmedel bör emellertid härvid icke komma i fråga, enär subventionering oftast i större

eller mindre grad visat sig snedvrida försöksresultat till men för den event. fortsatta mera kontinuerliga verksamheten på området.

Trots den icke obetydliga försöks- och propagandaverksamhet, som särskilt under senare år bedrivits på fliseldningens område, befinner sig fliseldningen otvivelaktigt alltjämt på försöksstadiet, särskilt i vad det gäller dess ekonomiska förutsättningar. Som bekant har också jordbruksministern nyligen lämnat domänstyrelsen i uppdrag att närmare undersöka dessa förutsättningar. Resultaten av utredningsuppdraget synes förbundet under alla förhållanden böra avvaktas innan några åtgärder av den omfattning, som motionärerna avse, vidtagas.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund har framhållit följande i ett yttrande, dagtecknat den 23 februari 1959.

Riksförbundet har både genom sin representation i fliskommittén inom Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och genom det pionjärbete, som sedan många år utförts av de lokala skogsägareföreningarna, försökt bidra till att lösa de problem, som är förknippade med fliseldningen. Enligt Riksförbundets uppfattning är numera frågorna på detta område så väl genomarbetade, att organisatoriska eller tekniska hinder för en fliseldning även i större skala ej föreligger. Riksförbundet hälsar därför med tillfredsställelse varje initiativ, som tas från myndigheternas sida för att stimulera till ökad användning av flis för eldningsändamål.

En tillbakablick på de flesta decennierna visar, att intresset för ökad användning av vedbränsle tycks flamma upp med en viss periodicitet. Under depressionsåren med åtföljande arbetslöshet i början av 30-talet blev det en av dåvarande Arbetsmarknadskommissionens uppgifter att med statsanslag igångsätta en omfattande vedavverkning. I samma mån som konjunkturer och sysselsättningsläget förbättrades avtog intresset för vedeldning. Under krigsårens avspärning från import av fossila bränslen blev det åter veden som räddade landets bränsleförsörjning, men när importen efter fredsslutet kunde återupptagas, blev veden snart åter ett föga efterfrågat sortiment.

På grundval av dessa erfarenheter kan det befaras, att det nyvaknade intresset för fliseldningen från såväl allmänhetens som från myndigheternas sida även denna gång skall visa sig vara en konjunkturbetonad företeelse. Det bör i detta sammanhang då påpekas, att den nu aktuella fliseldningen i många avseenden väsentligt skiljer sig från tidigare tillämpad eldning med ved och att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna är väl utredda och även prövade i praktiken. Här bör starkt understrykas vikten av, att fliseldningsprojekten läggs upp på lång sikt, och att såväl leverantörer av flis som konsumenter måste binda sig genom fleråriga avtal, exempelvis 5 år. De investeringar som krävs på såväl produktionssidan som i eldningsanläggningarna förutsätter nämligen en avskrivningstid på minst 5 år, för att fliseldningen ekonomiskt skall kunna hävda sig i konkurrens med fossila bränslen.

Att problemen i samband med flisframställning och -eldning är utredda räcker enligt Riksförbundets förmenande inte ensamt för att stimulera till en mera betydande övergång till fliseldning. Det kan då vara lämpligt att framhålla, att det finns flera starka skäl för åtgärder, som stimulerar intresset för användning av vedbränsle i stället för importbränslen. — I nuvarande läge torde det sålunda vara lämpligt att eftersträva en hög bränsleberedskap. Även med förefintliga reserver av importerade bränslen förhål-

ler det sig så, att den väsentliga beredskapen för landet ligger i möjligheten att vid behov i betydande omfattning kunna övergå till användning av inhemska bränslen. Att eldning med vedflis då i allmänhet är att föredra framför användning av helved är ställt utom allt tvivel. Det är därför riktigt att understryka, att bränsleberedskapen i största möjliga utsträckning bör baseras på det inhemska bränsle flisen utgör. — I sammanhanget bör även framhållas att under innevarande säsong och måhända även under någon eller några kommande eldningssäsonger det kan bli svårt att finna lämpliga arbetsobjekt för att motverka arbetslösheten. En viss övergång till fliseldning, särskilt i de skogsbetonade landsdelarna, kan då bli betydelsefull även ur denna synpunkt. Slutligen bör understrykas att inför en befärad minskning i landets exportintäkter även en liten minskning i importbehovet kan vara värd att beakta, varför fliseldning även ur denna synpunkt kan få en viss betydelse. Sammanfattningsvis kan sålunda sägas att flera betydelsefulla omständigheter starkt talar för att en väsentligt ökad eldning med inhemska bränslen och då i första hand flis är av stor betydelse, därest genom lämpliga åtgärder en snabb effekt kan uppnås.

Litet vid sidan om det nu aktuella problemet angående en mera allmän övergång till fliseldning ligger frågan om den framtida forskningen rörande nyttogörandet av överskottsvirket i våra skogar. Riksförbundet finner det riktigt att, som vissa motionärer gjort, framhålla den stora betydelse en intensiv forskning på detta område skulle få för hela landet. Att som nu sker låta forskningen nästan helt finansieras och skötas av det privata näringslivet är särskilt ur samordningssynpunkt inte tillfredsställande. Ett initiativ att exempelvis knyta här ifrågasatta forskningsarbete till lämplig institution måste ses som en angelägen åtgärd.

Ett genomförande av nyssnämnda forskningsförslag får emellertid inte påverka behandlingen av fliseldningsfrågan. Riksförbundet vill därför slutligen, med betoning av betydelsen av långsiktighet i planer och åtgärder, tillstyrka de förslag, som motionärerna avgivit i syfte att stimulera till ökad användning av flis som bränsle.

Den 25 februari 1959 har *skattelagssakkunniga* utlåtit sig sålunda.

De skatteproblem, som berörts i de remitterade motionerna, avser införande av möjlighet för vissa skattskyldiga, som icke deklarerar efter bokföringsmässiga grunder, att erhålla avdrag för anskaffningskostnader för fliseldningsaggregat vid övergång från annat bränsle till träfliseldning och för huggmaskiner vid igångsättande av träflistillverkning. Då olika avdragsregler kan vara tillämpliga för fliseldningsaggregat och för huggmaskiner bör för överskådlighetens skull dessa slag av inventarier behandlas vart för sig.

Beträffande skattefrågor som kan bli aktuella för skattskyldiga som övergår till eldning med träflis får de sakkunniga anföra följande.

Installation av fliseldningsaggregat torde enligt vad de sakkunniga inhämtat i främsta rummet kunna bli aktuell beträffande fastigheter som i beskattningshänseende tillhör förvärvskällorna annan fastighet (än jordbruksfastighet) eller rörelse.

Vid beräkning av inkomst av *annan fastighet* eller rörelse får avdrag göras för den värdeminskning byggnad även med normalt underhåll och akt-sam vård är underkastad. Storleken av procentsatserna för beräkningen av värdeminskningssavdraget är beroende på byggnadens livslängd. Såvitt avser hyresfastigheter medges i allmänhet sådant avdrag med 0,6 procent för stenhus och 1 procent för trähus av det taxerade byggnadsvärdet eller — i den mån tillfredsställande utredning därom föreligger — anskaffningskostnaden.

Fliseldningsaggregat, som installeras i byggnad, torde skatterättsligt vara att betrakta såsom sådant inventarium till byggnad, för vilket vid fastighetstaxeringen normalt inte skall redovisas särskilt maskinvärde. Eftersom aggregaten torde ha en varaktighetstid av mer än tre år, får anskaffningskostnaden inte avdragas på en gång utan i form av avdrag för värdeminskning (jfr p. 3 av anvisningarna till 25 § och p. 7 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen). Därvid gäller samma regler som beträffande avdrag för värdeminskning å byggnad. Detta betyder dock inte att avdrag ej får göras efter större procentsats än för den byggnad, vari aggregatet ingår. Den mot fliseldningsaggregatets värde svarande delen av byggnadsvärdet kan nämligen utbrytas och avdrag medges enligt särskild värdeminskningssplan, avpassad efter aggregatets anskaffningsvärde och varaktighetstid. I praxis medges sålunda avdrag med 5—10 procent å kostnaden för hissar, värmepannor, oljeeldningsaggregat m. m.

I vissa fall, nämligen då inkomsten av fastigheten beräknas efter schablonmässiga grunder, föranleder anskaffning av inventarier icke avdrag i någon form. Sådan inkomstberäkning sker enligt 24 § 2 och 3 mom. kommunalskattelagen i fråga om en- och tvåfamiljsvillor samt fastigheter, som ägs av bostadsföreningar, bostadsaktiebolag eller s. k. allmännyttiga bostadsföretag.

När det gäller bostadsbyggnader å *jordbruksfastighet* torde särskild beräkning av värdeminskningssavdrag å fasta maskiner och inventarier av den art fliseldningsaggregat utgör i regel inte ifrågakomma. Anskaffningskostnaden för det först insatta aggregatet blir ej avdragsgill, men däremot får kostnaden för en senare erforderlig ersättningsanskaffning avdragas i sin helhet.

Av det anförda framgår att införandet av rätt att omedelbart få göra avdrag för hela anskaffningskostnaden vid inköp av fliseldningsaggregat skulle innebära en så väsentlig avvikelse från nu gällande beskattningsregler, att den vore ägnad att inge betänkligheter. De sakkunniga kan i detta sammanhang erinra om den förhållandevis restriktiva hållning som statsmakterna intagit t. ex. då det gäller avdrag för sådana ändamål som inrättande av skyddsrum.

Det torde för övrigt ofta förhålla sig så att det för en skattskyldig ter sig fördelaktigare, om en mera betydande omkostnad får avdragas med fördelning på en följd av år. Särskilt för ägare av annan fastighet är inkomsten av fastigheten ofta inte så stor att ett omedelbart avdrag av mera betydande storlek kan effektivt utnyttjas i sin helhet. Det är av anförda skäl tveksamt, om en rätt att omedelbart göra avdrag för fliseldningsaggregat är av så stort värde för de skattskyldiga. För flertalet skattskyldiga torde det vara tillräckligt, om avskrivningstiden för aggregaten får bestämmas förhållandevis kort och därmed avskrivningsprocenten relativt hög. Av naturliga orsaker torde tillräckliga skäl föreligga att i varje fall tills vidare räkna med en förhållandevis kort ekonomisk varaktighetstid för fliseldningsaggregaten. Därmed skulle alltså förutsättningar föreligga för att inom ramen av redan gällande bestämmelser behovet av speciella avskrivningsregler för aggregaten skulle kunna tillgodoses. Det synes lämpligt att anvisningar härom utfärdas av riksskattenämnden i den mån fog därför föreligger.

De sakkunniga vill i detta sammanhang även erinra om att reglerna om företagsbeskattningen varit föremål för en genomgripande omdaning vid 1955 års riksdag. I samband därmed var även frågan om ändrade avskrivningsregler beträffande byggnader föremål för riksdagens uppmärksamhet, och en viss ändring av bestämmelserna vidtogs i avsikt att tydligare markera den vikt som bör fästas vid den ekonomiska livslängden, när det gäller

att fastställa skälig avskrivningsprocent. Däremot ansåg riksdagen ytterligare uppmjukningar i bestämmelserna om värdeminskingsavdrag för byggnader inte böra ifrågakomma. Vid 1955 års riksdag infördes vidgade möjligheter för företagen att göra avsättningar till investeringsfonder, vilka avsågs komma att utgöra ett betydelsefullt komplement till avskrivningsreglerna främst när det gäller byggnader. Då 1955 års lagstiftning endast gällt en kort tid och i vissa hänseenden ännu inte trätt i kraft, är det givetvis ännu för tidigt att kunna bedöma dess verkningar i förevarande avseende. Sådana företag som gjort avsättningar till investeringsfonder torde emellertid ha vissa möjligheter att inom den närmaste tiden anlita fonderna för sådana ändamål som installation av fliseldningsaggregat och på så sätt få anskaffningskostnaden därför avskriven på en gång.

Då det gäller förvärvskällan jordbruksfastighet medför installation av ett fliseldningsaggregat enligt nuvarande praxis icke något avdrag vid beskattningen. Särskilt värdeminskingsavdrag därå anses ej heller kunna ifrågakomma. Däremot erhålles, om efter den första anskaffningen ersättningsanskaffning blir erforderlig, avdrag för kostnaden därför. De sakkunniga vill emellertid erinra om att aktuella beskattningsfrågor för jordbruket för närvarande utredes av en särskild sektion inom skattelagssakkunniga. Därvid torde även komma att prövas huruvida särskilda regler erfordras för beräkning av värdeminskingsavdrag för inventarier, som hör till byggnad å jordbruksfastighet.

Rörande de skattefrågor, vilka aktualiseras för den skattskyldige vid igångsättande av träflistillverkning, får de sakkunniga anföra följande.

Även när det gäller avdrag för kostnad för anskaffning av huggmaskin för träflistillverkning gäller skilda regler, beroende på om maskinen är att hänföra till inventarium i jordbruk eller i rörelse. Användes maskinen i rörelse får avdrag åtnjutas för värdeminskning antingen enligt reglerna för s. k. planelig avskrivning (p. 3 b) av anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen) eller enligt reglerna för räknenskapsenlig avskrivning (p. 4 av anvisningarna till 29 §).

Vid den planeliga avskrivningen bestämmes det årliga värdeminskingsavdraget enligt avskrivningsplan till viss procentuell del av anskaffningsvärdet. De årliga avskrivningsbeloppen avpassas så att anskaffningsvärdet kan i sin helhet avdragas under tillgångens varaktighetstid.

Rätt till räknenskapsenlig avskrivning tillkommer samtliga rörelseidkare, vilka har ordnad bokföring, som avslutas medelst vinst- och förlustkonto. Enligt den för denna avskrivningsform gällande huvudregeln får avdrag för värdeminskning för ett beskattningsår åtnjutas med högst 30 procent av summan av bokfört värde å tillgångarna vid beskattningsårets ingång och anskaffningsvärdet å sådana under beskattningsåret anskaffade tillgångar, som vid utgången av beskattningsåret fortfarande tillhörde rörelsen. Detta gäller oavsett när under beskattningsåret tillgångarna anskaffats. Därjämte har genom kompletterande regler möjliggjorts att en tillgång alltid kan avskrivas inom fem år.

För jordbrukare, som redovisar sina inkomster av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder, gäller samma regler som för rörelseidkare.

Övriga jordbrukare får åtnjuta avdrag endast i samband med ersättningsanskaffning, d. v. s. samma regler gäller som för avdrag för anskaffning av flisaggregat.

De sakkunniga anser att då huggmaskinen utgör inventarium i rörelse de möjligheter till skattefri avskrivning, som gällande beskattningsregler medger, är tillfredsställande även om man anlägger synpunkten att anskaffning av dylika maskiner bör främjas. Frågan om behandlingen i beskatt-

ningshänseende av dylika inventarier i förvärvskällan jordbruksfastighet är som förut nämnts föremål för särskild utredning.

Det är såsom framgår av det sagda av betydelse för avdragsrätten om flistillverkningen är att hänföra till intäkt av jordbruksfastighet eller av rörelse. Ur avdragssynpunkt är det i allmänhet fördelaktigare om verksamheten är att hänföra till rörelse. Med hänsyn härtill lämnas här en kort redogörelse för skattelagstiftningens gränsdragning mellan dessa båda inkomstslag. För att intäkt av jordbruksfastighet skall föreligga skall fråga vara om intäkt av sådan fastighet, som taxerats såsom jordbruksfastighet. Intäkter skall vidare ha kommit ägaren eller brukaren till godo. I allmänhet vållar rubriceringen av viss intäkt ingen tvekan t. ex. då fråga är om sedvanliga inkomster av åkerbruk och husdjursskötsel. Det finns emellertid åtskilliga verksamhetsformer, om vilka det gäller, att desamma ibland är att anse såsom binärningar till jordbruk, i vilka fall intäkten därav skall beskattas såsom intäkt av jordbruksfastighet, och i andra fall är att anse såsom självständiga rörelser, varvid uppkommande intäkter skall beskattas såsom inkomst av rörelse.

Enligt föreskrift i punkt 2 anvisningarna till 21 § kommunalskattelagen är såsom »binäring till jordbruk att anse sådan i sammanhang med jordbruk bedriven förvärvsverksamhet, som avser att med utnyttjande av fastighetens alster eller naturtillgångar av vid jordbruket anställd arbetskraft eller av därför avsedda inventarier utvinna en biförtjänst». Emellertid övergår verksamheten från att vara en jordbrukets binäring till att bli en självständig rörelse om verksamheten drives »i större omfattning såsom mera fristående företag och med särskilda därför avsedda byggnader eller inrättningar, särskilda maskiner eller inventarier och i huvudsak särskild arbetspersonal». I enlighet härmed räknas såsom binäring till jordbruk mejerihantering och kvarndrift för förädling av väsentligen det egna jordbrukets produkter, kalkbränning, tegeltillverkning o. d., som huvudsakligen drives för eget behov och med fastighetens ordinarie arbetskraft. Hit räknas också under ovan angiven förutsättning bi- och fjäderfäskötsel, jakt, fiske, hemslojd, verkställande av körslor mot lega, uthyrning av dragare, maskiner och redskap, hems jakt m. m. dyl. Drives åter sådan verksamhet i större omfattning såsom mera fristående företag och med särskilda därför avsedda byggnader eller inrättningar, särskilda maskiner eller inventarier och i huvudsak särskild arbetspersonal, är verksamheten att hänföra till rörelse. I enlighet härmed hänförs icke till jordbrukets binärningar sådana företag som kvarndrift för förmalning huvudsakligen av inköpt eller annan tillhörig spannmål, brännerihantering, kalkbränning eller tegeltillverkning huvudsakligen för avsalu m. m. Ej heller är försäljning av jordbrukets eller dess binärings produkter att anse såsom binäring till jordbruk, därest försäljningen sker från handelsbod eller annat stadigvarande försäljningsställe utom fastighetens område.

Det är förhållandet mellan omfattningen av den egentliga jordbruksdriften och omfattningen av övrig verksamhet, som blir avgörande för om sistnämnda verksamhet skall räknas som binäring till jordbruk eller som självständig rörelse. Den absoluta storleken har ingen betydelse. Vid sådant förhållande kan en verksamhet av viss omfattning, som för en skattskyldig är att hänföra till binäring till jordbruk, för en annan vara att anse såsom självständig rörelse, beroende på att verksamheten för den sistnämnde är i förhållande till själva jordbruket av större betydelse än för den förstnämnde.

Den lämnade redogörelsen ger vid handen, att bestämmelserna om gränsdragningen mellan förvärvskällorna jordbruksfastighet och rörelse icke är fullt tidsenliga. Det är att märka att dessa bestämmelser utformades redan

på 1920-talet, innan jordbrukets mekanisering ännu nått större omfattning. Vad som i nuvarande läge kan verka ogynnsamt för vissa skattskyldiga är, att viss verksamhet, exempelvis träflistillverkning, enligt gällande bestämmelser kan vara att för viss skattskyldig hänföra till binäring till jordbruk, ehuru den skattskyldige skulle vara mera betjänt av att få verksamheten betraktad såsom rörelse och därmed bli berättigad att — utan övergång till redovisning av jordbruksinkomsten enligt bokföringsmässiga grunder — åtnjuta avdrag för värdeminskning av de i verksamheten nyttjade maskinerna efter de för rörelse gällande reglerna. Frågan om gränsdragningen mellan jordbruksfastighet och rörelse tillhör de spörsmål, som blir aktuella vid den å särskild sektion inom skattelagssakkunniga pågående utredningen rörande de för inkomst av jordbruksfastighet gällande beskattningsreglerna. Särskilt torde därvid böra beaktas i vad mån dessa regler bör revideras i syfte att möjliggöra en riktigare resultatredovisning i beskattningshänseende av sådan nu till binäring i jordbruk hänförlig verksamhet, som kräver dyrbarare maskiner, eller eljest är av sådan beskaffenhet att reglerna för beskattning av rörelse bör vara tillämpliga. Särskilda åtgärder i berörda syfte torde med hänsyn till det anförda för närvarande icke vara erforderliga.

Utskottet

I anledning av vissa, i ett av Södra Sveriges skogsindustriutredning år 1954 avgivet betänkande gjorda uttalanden, enligt vilka flera skäl talade för att klenvirke som icke kunde beräknas finna användning för industriella ändamål lämpligast borde utnyttjas som bränsle i flisat skick, uppdrog Kungl. Maj:t år 1955 åt riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att genomföra ett försöksprogram rörande fliseldning. Riksnämnden har i februari 1959 framlagt vissa synpunkter, som föranletts av resultaten av försöksverksamheten. Med ledning av erfarenheterna vid denna verksamhet har riksnämnden kunnat konstatera, att eldning av ved i form av flis ur beredskapssynpunkt kan erbjuda fördelar framför helvedselldning. Därför bör enligt riksnämnden flisfrågan ägnas fortsatt uppmärksamhet vid beredskapsplaneringen i all den utsträckning som är möjlig och lämplig med hänsyn till resurser i fråga om verktyg och maskiner för flisframställning samt anordningar vid eldstäderna. Såsom råvara för flistillverkning i ett skärpt försörjningsläge får såväl klenvirke som gagnvirke antagas komma till användning. Vad gäller möjligheterna för skogsflis att i fredstid tävla med importbränslena har riksnämnden funnit dessa begränsade. I betraktande av det beredskapsmässiga värdet av att fliseldning kommer till stånd under normala försörjningsförhållanden anser dock nämnden att försättningsarna för sådan eldning vid statliga inrättningar bör prövas och har därför upptagit överläggningar härom med domänstyrelsen, byggnadsstyrelsen och arméintendenturförvaltningen.

På anmodan av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har domänstyrelsen i början av detta år i samband med inom styrelsen pågående undersökningar rörande ett rationellt utnyttjande av klenvirke och avfall

är våra skogar verkställt en närmare utredning beträffande lönsamheten av fliseldning. Av denna utredning synes framgå att fliseldning endast i undantagsfall är konkurrenskraftig vid eldningsanläggningar med mera än 50 m² eldyta. Detta innebär att de tjockare eldningsolja III och IV nära nog alltid ställer sig billigare än flisbränsle. Däremot kan detta bränsle ofta hävda sig gentemot eldningsolja II och det medför så gott som alltid en billigare värmeproduktion än eldningsolja I. Vid medelstora och större, koleldade anläggningar är enligt vad sistnämnda utredning utvisar en övergång till fliseldning försvarbar endast i särskilt gynnsamma lägen. Gentemot koksen är emellertid flisbränslet för närvarande överlägset.

Nyssnämnda uppgifter baserar sig uteslutande på kostnadsmässiga jämförelser. Såsom domänstyrelsen framhållit i sin utredning kommer emellertid härtill bekvämlighetssynpunkterna och de distributionstekniska svårigheterna i många fall. Med hänsyn till att priserna på fossila bränslen stiger med ökat avstånd från importhamnarna och kostnaderna för flisframställningen ökar från de södra till de norra delarna av landet leder domänstyrelsens utredning till att flisbränslets konkurrensmöjligheter måste bedömas vara relativt sett störst i södra och mellersta Sveriges inland samt i södra Norrlands inland. Vidare anser sig domänstyrelsen av sagda utredning kunna draga den slutsatsen att statlig subventionering av fliseldning endast bör komma i fråga för att bekämpa arbetslöshet som kan antagas bli långvarig.

På grundval av förenämnda båda utredningar samt inkomna remissyttranden över de av utskottet nu behandlade motionerna har utskottet för sin del funnit att frågan om statliga åtgärder för att främja en ökad användning av flis såsom bränsle främst måste bedömas utifrån de fördelar härutinnan som kan nås ur beredskapssynpunkt. Att flisbränslet kan komma att vara av mycket stort värde i händelse av en försörjningskris på bränsleområdet med åtstramad eller kanske helt omöjliggjord import av fossila bränslen framstår för utskottet som uppenbart. Det är därför med tillfredsställelse utskottet uppmärksammat det utrednings- och försöksarbete på området som bedrivits och alltjämt bedrivs av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Emellertid är det -- vilket utskottet anser sig fått bestyrkt vid företagna studiebesök -- icke blott ur beredskapssynpunkt utan i viss mån även av sysselsättningsskäl och till följd av de fördelaktiga återverkningarna på skogsvården av betydelse att staten medverkar till att skapa förutsättningar för en utvidgad fliseldning också under normala försörjningsförhållanden. Utskottet vill dock i detta sammanhang upprepa riksnämndens varning för att behandla frågan om övergång till fliseldning som en »modesak» i lägen med konjunkturavmattning utan påtaglig fara för bränsleförsörjningen. En övergång till dylik eldning bör komma i fråga uteslutande i fall då ekonomiska förutsättningar för ett kontinuerligt, lönsamt utnyttjande av flisbränsle föreligger.

För närvarande utför, såsom redan antytts i det föregående, representanter för riksnämnden, arméintendenturförvaltningen, fortifikationsförvaltningen, byggnadsstyrelsen och domänstyrelsen undersökningar i syfte att klarlägga de tekniska möjligheterna och kostnaderna för att fortlöpande driva fliseldningsanläggningar vid vissa statliga institutioner. Enligt utskottets mening bör statliga och statsunderstödda myndigheter och andra organ låta undersöka möjligheterna att, där tekniska och ekonomiska förutsättningar föreligger, införa fliseldning i av dem disponerade byggnader. Det vore av värde om även landsting och kommuner ville företaga sådana undersökningar. Där förenämnda myndigheters undersökningar så motiverar bör förslag till praktiska åtgärder framläggas. Domänstyrelsen har förklarat sig villig att till självkostnadspris svara för leverans av bränseflis till statliga anläggningar.

Det synes utskottet vidare vara av betydelse att den forsknings- och försöksverksamhet som för närvarande bedrivs vid skilda statliga institutioner beträffande tekniska, ekonomiska och organisatoriska problem i samband med ett ökat utnyttjande av flis såsom bränsle — bland annat de som är av rent skoglig karaktär — får fortsätta och att tillgängliga medel ställas till förfogande härför.

Några skäl för subventionering av fliseldningen finner utskottet icke föreligga. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet framförda motionsyrkanden om medelsanvisning för statsbidrag till berörda ändamål. Utskottet avstyrker jämväl förslagen om att statliga kreditgarantier skall få lämnas för lån till samma ändamål liksom också övriga här ej särskilt behandlade motionsyrkanden. Emellertid vill utskottet erinra om att så kallade industrigäntilån eller medel ur fonden för lån till företagareföreningar enligt gällande regler må kunna tagas i anspråk för nödvändiga investeringar vid övergång till fliseldning av dem som i övrigt får anlita nämnda fond, såvitt fråga är om rationella anordningar för det lånesökande företags drift.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 67 och II: 94, I: 369, I: 370 och II: 444 ävensom II: 445, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i det föregående anför,

dels angående undersökning vid statliga och statsunderstödda myndigheter och andra organ rörande möjligheterna att, där tekniska och ekonomiska förutsättningar föreligger, införa fliseldning i av dem disponerade byggnader samt beträffande föranstaltande om eldning med dylikt bränsle, därest undersökningarna så skulle motivera,

dels angående fortsatt forsknings- och försöksverksamhet rörande de tekniska, ekonomiska och organisatoriska problem som har samband med ett ökat utnyttjande av flis såsom bränsle;

2) att motionerna I: 67 och II: 94, I: 369 samt II: 445 i övrigt icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Nord, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Eskilsson, Hjalmar Nilsson, Mossberger, Franzén, Uno Olofsson* och Sundin*;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Hæggbloom, Östlund*, Antby, fru Lindskog, herrar Jönsson*, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda*, Lundmark och Persson i Tandö*.

* Ej närvarande vid justeringen.